

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra aplikované ekonomie a ekonomiky

Teze bakalářské práce

Produktivita práce a její vliv na ekonomickou výkonnost podniku

Vypracovala: Vendula Matějková
Vedoucí práce: Ing. Tomáš Volek, Ph.D.

České Budějovice
2023

Klíčová slova: produktivita práce, ekonomická výkonnost, analýza

Anotace: Práce má za cíl zjistit, zda má produktivita práce vliv na ekonomickou výkonnost podniku. Firma, ve které je propojení zkoumáno se jmenuje HR metal, spol. s r. o. a sídlí v Brně. Cíle je dosahováno za pomoci dvou analýz. V první se analyzuje produktivita práce v podniku. Je vypočtena produktivita práce z přidané hodnoty a produktivita práce založená na produkci. V druhé analýze se zkoumá finanční situace podniku, která se zjišťuje z výsledků výpočtů finanční analýzy. Jsou vypočtené podílové i rozdílové ukazatele, a nakonec je udělána i souhrnná finanční analýza, která zohledňuje všechny ekonomické aspekty najednou a je více komplexní. Po vypočtení všech dílčích analýz se znázornují křivky souhrnných ukazatelů a produktivit práce v jednom grafu a zkoumají se hlavní odchylky těchto dvou křivek a jejich trend. V závěru práce je vyhodnoceno, zda bylo dosaženo cíle a co bylo během analýz a jejich zhodnocení zjištěno.

Úvod a přehled literatury

Produktivita je jeden ze základních ukazatelů, který nám pomáhá určit přínos kapitálu, a proto je důležitý pro každý podnik. Produktivitou rozumíme efektivitu neboli účinnost, s jakou využíváme výrobní faktory ve výrobě. Přesto se týká produktivita nejen výrobních podniků, ale také nevýrobních. Ve všech podnicích, včetně těch nevýrobních, rozumíme pod pojmem výroba přeměnu všech vstupů v pro podnik přínosné výstupy, a to v podobě nejen výrobků, ale i služeb.

Produktivitu a její úroveň určuje poměr množství produkce k objemu spotřebovaných vstupů za dané časové období. Se snižujícím množstvím využitých zdrojů k výrobě užitečných výrobků roste produktivita. Toto samozřejmě platí i naopak, při zvyšování množství využitých zdrojů k výrobě produktivita klesá. Na základě množství vstupů se produktivita rozlišuje na parciální, tedy produktivitu daného výrobního faktoru (např. práce, kapitál, půda, technologie), a na celkovou neboli souhrnnou produktivitu, která je pro podnik významnější.

Podnik samozřejmě využívá ve velkém množství i produktivitu parciální. Jedna ze základních parciálních produktivit, která je důležitá pro v podstatě všechny podniky, je produktivita práce, a to především živé práce. Pomocí té se měří efektivita využití lidských zdrojů. Za vstupy se v tomto případě může dosadit například počet zaměstnanců či náklady (osobní, provozní, celkové, aj.). Za výstupy, se kterými budeme porovnávat zmíněné vstupy, abychom dostali produkční funkci, se dají dosadit například tržby za prodané výrobky, služby a zboží nebo zisk po zdanění.

Produktivita úzce souvisí s výkonností podniku. Pojem výkonnost udává průběh či způsob, kterým pozorovaný subjekt vykonává zadanou činnost, na základě podobnosti s klasickým či dokonce předepsaným způsobem průběhu či vykonávání dané činnosti. Na výkonnost v organizaci neexistuje jeden referenční způsob průběhu, protože se na výkonnost v podniku pohlíží velmi subjektivně.

Kritéria hodnocení závisí nejen na preferencích hodnotící skupiny, ale i na vztahu mezi touto skupinou s podnikem a v neposlední řadě i na účelu hodnocení výkonnosti. Tímto účelem je myšleno to, že je potřeba si vždy před hodnocením položit otázku, z pohledu koho je výkonnost měřena nebo dokonce z jakého důvodu je měřena a komu bude interpretována. Aby se měřené výkonnosti daly porovnávat napříč časem či firmami, je nejlepší měřit a hodnotit výkonnost podniku ve vztahu k jeho strategickým cílům neboli z hlediska rozsahu, kterým se podnik k zmíněným cílům přibližuje či jak moc se liší.

Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je posoudit vliv produktivity práce na ekonomickou výkonnost podniku.

Zda existuje nějaké propojení mezi produktivitou práce a ekonomickou výkonností bude zkoumáno na zvoleném podniku HR metal spol. s r.o., který se zabývá vyvažováním a obráběním kovů, a to již od roku 2011.

Po vypočtení všech potřebných dílčích analýz je nutné zhodnotit finanční situaci daného podniku a produktivitu práce jeho zaměstnanců. V závěru práce se budeme snažit zjistit, zda na ekonomickou výkonnost podniku HR metal, spol. s r. o. má vliv produktivita práce zaměstnanců, případně o jak velký vliv se jedná.

Metodika

Snaha najít propojení mezi produktivitou práce a ekonomickou výkonností v podniku bude probíhat ve dvou krocích. V první části bude nutné zjistit produktivitu zaměstnanců dané firmy za každý rok zvlášť. Výpočet bude probíhat od roku 2017 až do roku 2022.

V druhé části budou výpočty zaměřeny na analýzu ekonomické situace podniku. Výpočty se budou opět dělat za každý rok, a to od roku 2017 do roku 2022. V závěru budou tyto dva vypočtené celky porovnány.

Produktivita práce se dá počítat více způsoby. V této práci bude počítána produktivita práce založená na produkci a produktivita práce z přidané hodnoty. Dále bude zhodnocen význam mzdových nákladů na provozních nákladech a vývoj počtu zaměstnanců.

Ekonomická situace podniku bude zjišťována pomocí finanční analýzy. Tato analýza bude počítána pomocí poměrových a rozdílových ukazatelů. Dále bude podnik hodnocen za pomoci souhrnných výpočtů, které jsou více komplexní a hodnotí firmu jako celek.

Zdrojem dat pro finanční analýzu jsou finanční výkazy podniku HR metal, spol. s r.o., konkrétně rozvaha a výkaz zisku a ztrát.

Vazba mezi ekonomickou výkonností podniku a produktivitou práce se bude dělat za pomoci grafů, ve kterých bude jednou křivkou znázorněn souhrnný ukazatel z finanční analýzy a křivkou druhou produktivita práce.

Vývoj těchto dvou ukazatelů je potřeba porovnat v čase a zaměřit se na roky, které se buďto pozitivně nebo negativně vychylují. Díky těm totiž budeme schopni zjistit, zda je ekonomická výkonnost podniku provázaná s produktivitou práce v podniku, či nikoliv.

Nevylučuji však, že pokud se odchylky budou shodovat, nemůže to být zapříčiněno i jinými vlivy. Na ty však tato bakalářská práce není zaměřená, tudíž o jaké vlivy se jedná a v jaké míře ovlivňují vývoj produktivity práce a ekonomické výkonnosti v této bakalářské práci řešit nebudu.

Použité vzorce

$$\begin{aligned} \text{IN95} &= \frac{0,24 \cdot \text{aktiva}}{\text{cizí zdroje}} + \frac{0,11 \cdot \text{EBIT (zisk před zdaněním a úroky)}}{\text{nákladové úroky}} + \\ &+ \frac{7,61 \cdot \text{EBIT (zisk před zdaněním a úroky)}}{\text{aktiva}} + \frac{0,48 \cdot \text{tržby}}{\text{aktiva}} + \frac{0,1 \cdot \text{oběžná aktiva}}{\text{krátkodobé závazky}} - \\ &- \frac{11,92 \cdot \text{krátkodobé závazky}}{\text{tržby}} \end{aligned} \quad (1)$$

Index IN95 s výsledkem 2 a více značí podnik, který je bonitní a ekonomicky v pořádku. Hodnota indexu v intervalu od 1 do 2 poukazuje na podnik, který je průměrný a finančně se drží, ale je na hraně a své ekonomické kroky by měl vést lepším směrem. Pokud je hodnota tohoto ukazatele nižší než 1, podnik má velké sklony k bankrotu a jeho finanční zdraví je opravdu špatné.

$$\begin{aligned} \text{Tafflerův model} &= 0,53 \cdot \frac{\text{EBIT (zisk před zdaněním a úroky)}}{\text{krátkodobé závazky}} + 0,13 \cdot \frac{\text{oběžná aktiva}}{\text{cizí zdroje}} + \\ &+ 0,18 \cdot \frac{\text{krátkodobé závazky}}{\text{aktiva}} + 0,16 \cdot \frac{\text{tržby}}{\text{aktiva}} \end{aligned} \quad (2)$$

Pokud Tafflerův model vyjde více než 0,3 vypovídá to o podniku, který nemá sklony k bankrotu a je ekonomicky v pořádku. Pokud je hodnota tohoto modelu nižší než 0,2 má podnik sklony k bankrotu a jejich finanční zdraví není dobré.

$$\circ \text{ Produktivita práce založená na produkci} = \frac{\text{tržby}}{\text{mzdové náklady}} \quad (3)$$

$$\circ \text{ Produktivita práce z přidané hodnoty} = \frac{\text{přidaná hodnota}}{\text{mzdové náklady}} \quad (4)$$

Výsledné doporučené hodnoty produktivity práce nejsou, protože je mnoho způsobů, jak produktivitu počítat. Dalo by se říct, že každý si ji počítá svým způsobem. Obecně však platí, že je pro podnik nejlepší co nejvyšší produktivita. Z toho důvodu se budou výsledky produktivity práce porovnávat v čase, a bude zkoumáno, jak se křivka vyvíjí, zda má rostoucí charakter či klesající.

Výsledky

1. Posouzení vazby pomocí indexu IN95 a produktivity práce z přidané hodnoty

K posouzení vazby mezi produktivitou práce a ekonomickou výkonností podniku by měla pomoci tabulka číslo 1, ve které je znázorněn souhrnný ukazatel finanční analýzy index IN95 a produktivita práce z přidané hodnoty.

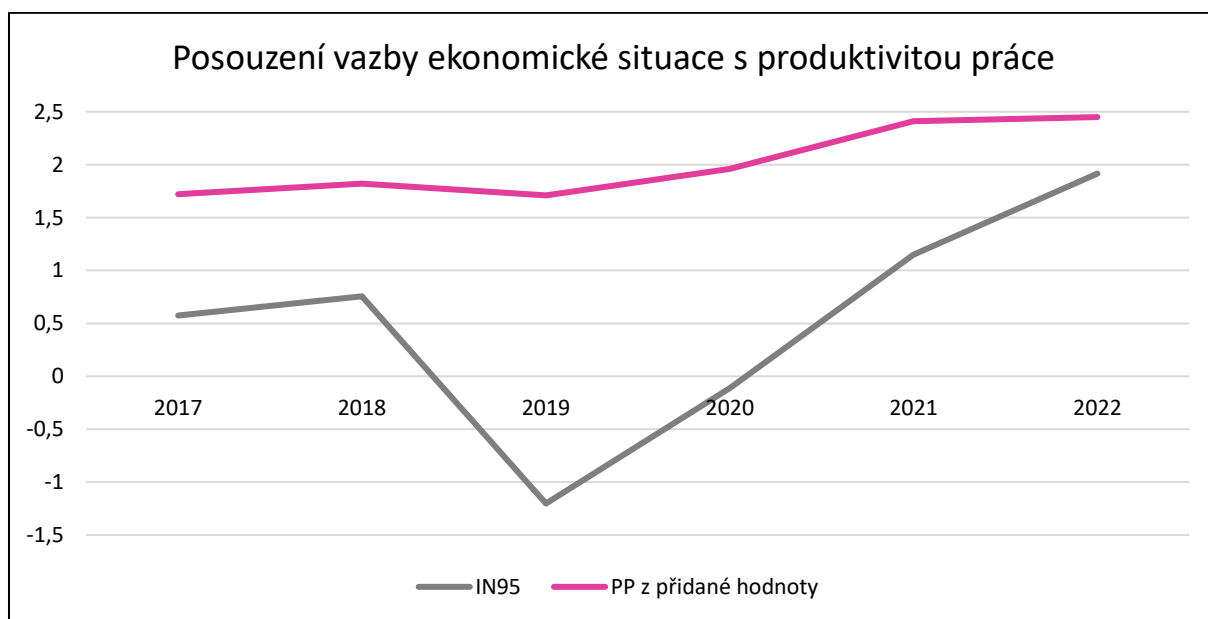
Tabulka 1: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
IN 95	0,573	0,757	-1,203	-0,112	1,15	1,916
PP z přidané hodnoty	1,721	1,815	1,711	1,963	2,406	2,452

Zdroj: Vlastní zpracování

V tabulce číslo 1 jsou výsledky jednotlivých ukazatelů. Vidíme zde červeně znázorněné nejnižší hodnoty a zeleně hodnoty nejvyšší. Pro lepší představu trendu a vývoje křivky v čase je zde ještě následující graf číslo 1, ve kterém je znázorněna křivka indexu IN95 a produktivity práce z přidané hodnoty.

Graf 1: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce

Zdroj: Vlastní zpracování

Index IN95 se řadí mezi bankrotní modely. Váhy do výpočtu ukazatele IN95 se doplňují podle odvětví, ve kterém podnik působí. Do tohoto výpočtu byly zvoleny váhy pro zpracovatelský průmysl.

Na základě hodnot tohoto indexu se finanční zdraví firmy soudí docela těžko. V letech 2017 a 2018 bylo finanční zdraví podle obecného hodnocení špatné. Každopádně rok 2019 firmě ukázal, že může být ještě hůř. V roce 2019 se hodnota tohoto modelu propadá do záporných hodnot, což je podle odborných publikací skoro nemožné. Tento obrovský propad byl způsobený v porovnání s ostatními roky nízkým ziskem.

Naštěstí od roku 2020 hodnota indexu zase stoupala. O roku 2021 se dá říct, že si firma vedla z finanční stránky dobře a přestala mít sklony k bankrotu. V roce 2022 měla firma výborné hodnoty indexu, které vypovídají o velmi dobré finanční situaci a zdraví podniku.

Tento index tedy značí, že v posledních letech se podnik dokázal finančně srovnat. I přesto že předchozí roky nebyly jednoduché, jeho ekonomická situace je dnes velmi obstojná a celkově si z ekonomické stránky vede opravdu dobře. Riziko bankrotu by se mohlo teď už vyloučit.

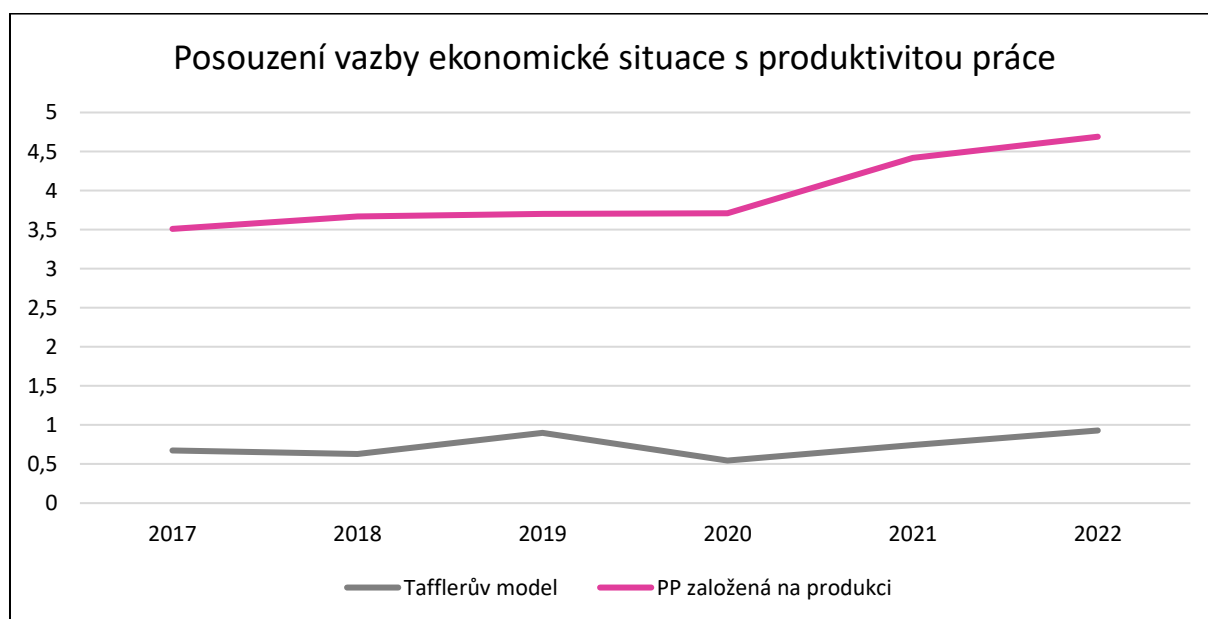
Produktivita práce z přidané hodnoty, jak je možné vyčíst z grafu číslo 1, mezi roky 2017 a 2018 vzrostla, následně bohužel zase klesla. Naštěstí pro firmu, od roku 2019 do roku 2021 velmi prudce vzrostla, což je pro podnik samozřejmě velmi dobré. Mírný nárůst produktivity můžeme pozorovat i mezi lety 2021 až 2022. Obecně má však produktivita práce z přidané hodnoty rostoucí charakter, a tak to snad zůstane i v následujících letech.

Hodnocení vazby: Z grafu číslo 1 nejsou výsledky zřejmé, ale v tabulce číslo 1 z přesných hodnot se dá vyčíst, že index IN95 a produktivita práce z přidané hodnoty měly v roce 2019 nejnížší hodnoty a v roce 2022 hodnoty nejvyšší. Produktivita práce z přidané hodnoty i index IN95 od propadu v roce 2019 mají až do roku 2022 stále rostoucí charakter.

Vzhledem k těmto výsledkům by se dalo říct, že jisté propojení mezi produktivitou práce a ekonomickou výkonností podniku určitě je.

2. Posouzení vazby pomocí Tafflerova modelu a produktivity práce založené na produkci
Druhé hodnocení vazby mezi produktivitou práce a ekonomickou výkonností bude porovnávat Tafflerův model s produktivitou práce založené na produkci.

Graf 2: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce

Zdroj: Vlastní zpracování

Tabulka 2: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Tafflerův model	0,674	0,629	0,9	0,545	0,742	0,93
PP založená na produkci	3,507	3,665	3,698	3,706	4,417	4,685

Zdroj: Vlastní zpracování

Tafflerův model je opět bankrotní model. Do této práce byl zahrnut proto, že ukazatel IN95 nevyšel úplně ideálně vzhledem k tomu, že v publikacích se udává jako nejhorší možná hodnota 0. Podnik je na tom podle Tafflerova modelu velmi dobře. Jeho finanční zdraví si vedlo v letech 2019 skoro nejlépe, což je docela překvapivé v porovnání s modelem IN95, kde to vyšlo úplně naopak.

Největší propad nastal v roce 2020, ale od tohoto roku ukazatel opět stoupá. Každopádně i v roce 2020 se podnik stále pohyboval v doporučených hodnotách.

Tento ukazatel stejně jako IN95 hodnotí rok 2022 jako finančně nejstabilnější. To je znamení, že podnik směřuje správnou cestou a pravděpodobně bude moci fungovat ještě dlouho. Přestože měl v některých letech lehké krize, dostal se z toho a teď pracuje efektivně a je ekonomicky stabilní.

Produktivita práce založená na produkci podle vypočítaných hodnot uvedených v grafu číslo 2 je zřejmé, že produktivita byla sice v letech 2017 až 2020 lehce rostoucí, nicméně stále na skoro stejných hodnotách, ale od roku 2020 až do dnes velmi prudce oproti předchozím rokům roste.

Hodnocení vazby: U těchto dvou křivek je už porovnávání těžší. Nejvyšší hodnoty má Tafflerův model i produktivita práce založená na produkci v roce 2022. Nejnížší hodnoty se v tomto případě velmi liší. Když se však podíváme na graf číslo 2, dá se říct, že kromě roku 2019 mají křivky podobný charakter. Od roku 2020 hodnoty obou ukazatelů rostou.

Produktivita práce založená na produkci ve spojení s Tafflerovým modelem nemá tak jasné výsledky jako produktivita práce z přidané hodnoty porovnaná s indexem IN95. Dá se však říct, že jisté propojení se zde dá najít také.

Závěr

Cíl této bakalářské práce byl zjistit, zda má produktivita práce vliv na ekonomickou výkonnost podniku HR Metal, spol. s r. o. Tohoto cíle bylo dosaženo za pomoci dvou dílčích analýz. Byla provedena analýza ekonomické situace podniku a analýza produktivity zaměstnanců. Veškeré výpočty, které si tyto analýzy žádaly, byly založené na reálných hodnotách. Podkladem pro výpočty byly účetní doklady podniku, konkrétně výkaz zisku a ztrát a rozvaha. Podnik byl analyzován za posledních 6 let jeho existence, tedy od roku 2017 až do roku 2022.

V první půli praktické části se dělala finanční analýza, pomocí které se zjišťuje ekonomická výkonnost podniku. Byla počítána například rentabilita, ve které podnik dosahoval hodnot průměrných. Bylo zjištěno, že svá aktiva by mohl využívat lépe, stejně jako vložený kapitál. Dále byla počítána zadluženost, která byla v minulých letech vysoká, ale rok od roku klesá a minulý rok už se dostala do doporučené normy. Nicméně doporučuji, aby si podnik zadluženost hlídal, aby se nedostali zpět do varovných čísel. Bylo vypočítáno, že podnik má dobrou likviditu. Pomocí výpočtu čistého pracovního kapitálu bylo zjištěno, že podnik splácí své dluhy a ze strany věřitelů nemusí být žádné obavy. Ve výpočtech rychlosti obrátu pohledávek byly zjištěny skoro až neuvěřitelné hodnoty, na kterých by měl podnik zapracovat. Měl by si více prověřovat své odběratele a netolerovat jim takové čekací doby na splacení jejich závazků vůči firmě.

V druhé části byla analyzována produktivita práce. Ta v tomto podniku dosahuje průměrných výsledků. Hodnoty produktivity práce stále rostou, což je pro podnik samozřejmě velmi pozitivní skutečnost. V porovnání s odvětvovým průměrem bylo zjištěno, že v letech 2017 až 2020 měla produktivita práce zkoumaného podniku na rozdíl od jeho konkurentů rostoucí charakter, nicméně stále jeho produktivita byla nižší, a to ve všech pozorovaných rocích. Bylo zjištěno, že podnik se může vyvíjet i přesto, že má v podstatě stále stejný počet zaměstnanců. Díky rostoucí produktivitě práce podnik nemusí najímat nové zaměstnance, aby rostla jeho ekonomická výkonnost. Podniku doporučuji, aby sledoval produktivitu práce při zohlednění dalších aspektů, jako je například investiční činnost, či zdroje zadluženosti. Produktivita práce by se měla obecně zvýšit, a to minimálně na průměr v jejich odvětví.

Za pomoci těchto dvou analýz bylo zjištěno, že produktivita práce má jistou vazbu na ekonomickou výkonnost podniku. V letech, kdy byla produktivita práce vyšší, byla vyšší i ekonomická výkonnost podniku a naopak. Trend ekonomického vývoje podniku je z pohledu ekonomické výkonnosti a produktivity práce téměř stejný, ale pouze co se týká výpočtů pomocí bankrotních modelů. Bonitní model má s ohledem na cash flow vývoj v čase už docela odlišný. Zvyšování produktivity práce a efektivní vynakládání nákladů na lidskou práci vede k vysoké rentabilitě. Dále z analýz bylo zjištěno, že se podnik od roku 2020 zlepšuje. Jeho ekonomická výkonnost byla v loňském roce rekordní, stejně jako produktivita práce.

Podnik si vede velmi dobře a bylo by dobré, aby v této své cestě správným směrem pokračoval i nadále. Vzhledem k zjištění, že za vyšší produktivity práce má podnik lepší ekonomickou výkonnost, doporučuji, aby více motivoval své zaměstnance. Motivaci zaměstnanců může samozřejmě provádět více způsoby. Dle několika publikací mají vyšší produktivitu i spokojení zaměstnanci. Pokud firma poskytne zaměstnancům zaměstnanecké benefity, například v podobě 13. platu, stravného či dovolené navíc, náklady se tolik nezvýší, ale na produktivitu, a tedy i na ekonomickou výkonnost to vliv může mít znatelný.

Seznam literatury použité v tezi

- Synek, M. (2011). *Manažerská ekonomika*. Praha: Grada Publishing.
- Wagner, J. (2009). *Měření výkonnosti - Jak měřit, vyhodnocovat a využívat informace o podnikové výkonnosti*. Praha: Grada Publishing.

Plný seznam použité literatury je uveden v textu bakalářské práce.

Seznam grafů použitých v tezi

Graf 1: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce	4
Graf 2: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce	5

Seznam tabulek použitých v tezi

Tabulka 1: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce	4
Tabulka 2: Posouzení vazby ekonomické situace s produktivitou práce	6

Další bibliografické údaje

Type of thesis: bachelor

Author: Vendula MATĚJKOVÁ

Academic Year: 2022/2023

Department: Department of Accounting and Finance, Faculty of Economics, University of South Bohemia in Ceske Budejovice, Czech Republic

Thesis supervisor: Ing. Tomáš VOLEK, Ph.D.

Number of pages: 46

Language of thesis: CZ

Title of Thesis: Work productivity and its effect on the economic performance of the company

Annotation: The aim of the thesis is to find out whether work productivity has an effect on the economic performance of the company. The company in which the connection is being investigated is called HR metal and is based in Brno. The goal is achieved with the help of two analyses. In the first one, the productivity of work in the company is analyzed. Value-added work productivity and production-based work productivity are calculated. In the second analysis, the financial situation of the company is examined, which is determined from the results of financial analysis calculations. Share and difference indicators are calculated, and finally a comprehensive financial analysis is made, which takes into account all economic aspects at once and is more comprehensive. After all sub-analyses have been calculated, the curves of summary indicators and work productivity are shown in one graph, and the main deviations of these two curves and their trend are examined. At the end of the thesis, it is evaluated whether the goal was achieved and what was found during the analyzes and their evaluation.

Key words: work productivity, economic performance, analysis